

Ο σφετερισμός του Ελληνικού Πολιτισμού

Γράφει η Δρ. Πατρίσια Ριάκ (Κυριακίδου)
Κοινωνικός Ανθρωπολόγος της Ελληνικής
Κοινωνίας, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου,
τμήμα Ανθρωπολογίας Montclair State
University, New Jersey, US

Ως Έλληνες είμαστε ένας πολιτισμικά ανα-
δυόμενος λαός, όπως συμβαίνει με τους
πολιτισμούς όλων των λαών. Λέμε ότι έ-
χουμε πολιτιστικό σφετερισμό όταν μια ο-
μάδα οικειοποιείται ως δικό της τον πολιτι-
σμό μιας άλλης ομάδας, έτσι ώστε ο μέν
οικειοποιούμενος πολιτισμός να χρησιμο-
ποιείται εκτός του αρχικού του πλαισίου, ο
δε σφετεριστής να ισχυρίζεται ότι η κλαπέ-
σα κουλτούρα είναι δική του. Ο σφετερι-
σμός ενός πολιτισμού από έναν άλλο πολι-
τισμό μπορεί να γίνει κατανοητός τόσο ως
κάτι θετικό, όσο και ως κάτι αρνητικό.

Όταν ο σφετερισμός γίνεται κατανοητός ως
κάτι θετικό, υπάρχει πολιτιστική εκτίμηση,
θαυμασμός και σεβασμός, προς τον δανει-
σμό στοιχείων μιας άλλης κουλτούρας, την
κοινή χρήση αυτών των στοιχείων και την
αναγνώριση αυτής της κουλτούρας. Όταν
συμβαίνει αυτό, προωθείται μια βαθύτερη
κατανόηση του πολιτισμού και ένας σεβα-
σμός σε όλους τους πολιτισμούς. Ένα κλα-
σικό παράδειγμα είναι οι Σύγχρονοι Ολυ-
μπιακοί Αγώνες: Προς τιμήν του Ελληνικού
Έθνους που επινόησε αυτούς τους Αγώνες,
η Ελλάδα μπαίνει πάντα πρώτη στο Ολυ-
μπιακό Στάδιο, κι αυτό συμβαίνει σε όλες
τις Σύγχρονες Ολυμπιάδες.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΙΔΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟ-ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ

Ωστόσο, η ιδιοποίηση ενός πολιτισμού μπο-
ρεί επίσης να είναι κάτι αρνητικό και να
σχετίζεται με την κλοπή μιας άλλης κουλ-
τούρας, χωρίς την πρόθεση να αναγνωρι-
στεί αυτή η κουλτούρα. Αυτό συμβαίνει ό-
ταν κάποιος σφετερίζονται πτυχές μιας άλ-
λης κουλτούρας αλλά διεκδικούν αυτές τις
πτυχές ως μέρος της δικής τους κουλτού-
ρας. Αυτό μπορεί να σημαίνει είτε ότι ο
«κλέφτης» είναι αδαής, είτε ότι δεν κατα-
λαβαίνει τον πολιτισμό που «κλέβει». Μπο-
ρεί επίσης να είναι γνώστης, να κατανοεί
τον πολιτισμό που ιδιοποιείται, αλλά να μη
δείχνει κανέναν σεβασμό προς αυτόν τον
πολιτισμό, είτε από άγνοια είτε από προ-
μελετημένη γνώση. Υπάρχει πάντα η πρό-
θεση εκμετάλλευσης ενός σπουδαίου πολι-
τισμού, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με
την οικειοποίηση του Ελληνικού Πολιτι-
σμού από τους Βρετανούς (Ελγίνα Μάρ-
μαρα του Παρθενώνα) και από τους Σκοπι-
ανούς, που μετά την Συμφωνία των Πρε-
σπών μπορούν νομίμως να χρησιμοποιούν
το όνομα «Μακεδονία» χωρίς καν τον επι-
θετικό προσδιορισμό «Βόρεια».

Η πολιτιστική ιδιοποίηση συμβαίνει συνή-
θως όταν ένας πολιτισμός ζει υπό αποικια-
κή κυριαρχία και ο κυρίαρχος πολιτισμός
οικειοποιείται αυτούς που αποικίζει, ενι-
σχύνοντας τις ομαδικές διαιρέσεις μεταξύ
αποικιστών και αυτοχθόνων ομάδων, αψη-
φώντας τους αυτόχθονες πολιτισμούς. Και
γενοκτονίες ιθαγενών πληθυσμών έχουν ε-
πίσης συμβεί λόγω αποικισμού. Τυπικά, έ-
νας τέτοιος «αποικιακός» σφετερισμός έχει
παρατηρηθεί μέσω των Ευρωπαϊκών Αυτο-
κρατοριών και της οικειοποίησης των αυ-
τοχθόνων πληθυσμών στις υπόλοιπες 4 η-
πείρους.

Ωστόσο, μετά το τέλος των Αυτοκρατορι-
ών, έχουμε επίσης την λεγόμενη «νεοαπο-
ικιακή συνάντηση» όπου αντί για «Ευρωπα-
ϊκές Αυτοκρατορίες» έχουμε μια νεότερη
μεταμόρφωση του νεοαποικισμού, όπως
φαίνεται στην λεγόμενη «Ευρωπαϊκή Ένω-
ση». Ένας τρόπος κατανόησης της «νεο-α-
ποικιοκρατίας» είναι μια ευρύτερη αίσθηση
της ώθησης για βιομηχανική ανάπτυξη, ό-
που οι στρατηγικές ή οι πολιτικές στα βιο-
μηχανικά έθνη έχουν σχεδιαστεί για τη δη-
μιουργία σχέσεων αποικιακού τύπου ή ε-
ξαρτημένων σχέσεων με μη βιομηχανοποι-
ημένα έθνη, στα οποία ανήκει και η Ελλά-
δα, αν εξαιρέσουμε την τουριστική βιομη-

χανία της.

Ο «νεο-αποικισμός» αφορά τα βιομηχανο-
ποιημένα έθνη που διατηρούν μια άμεση
οικονομική εξουσία προκειμένου να δημι-
ουργήσουν νέες σχέσεις διεθνούς εξάρτη-
σης. Έτσι, από τις Ευρωπαϊκές Αυτοκρατο-
ρίες (αποικιοκρατία) ερχόμαστε στην Ευ-
ρωπαϊκή Ένωση (νεο-αποικιοκρατία). Και
τα δύο χαρακτηρίζονται τόσο από την ευ-
ρωπαϊκή επέκταση όσο και από την ευρω-
παϊκή κυριαρχία. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ
μπορεί στην πραγματικότητα να γίνει κα-
τανοητή ως ευρωπαϊκή «κυρίαρχη κουλ-
τούρα».

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΣΗΜΑ «TURK-AEGEAN» ΣΥΝΙΣΤΑ ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙ- ΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τον Δεκέμβριο του 2021, η Επιτροπή Πνευ-
ματικής Ιδιοκτησίας της ΕΕ παραχώρησε το
εμπορικό σήμα «Turk-Aegean» στην Τουρ-
κία. Η Τουρκική Υπηρεσία Προώθησης και
Ανάπτυξης έχει πλέον το δικαίωμα να χρη-
σιμοποιήσει το εμπορικό σήμα «Turk-Ae-
gean» για την εθνική τουριστική εκστρα-
τεία που ξεκίνησε από φέτος (2022) το κα-
λοκαίρι και λήγει τον Ιούλιο του 2031. Αυ-
τός είναι ο πρώτος χρόνος της εφαρμογής,
η οποία βρίσκεται υπό την «αιγίδα» της
Ε.Ε. Είναι ουσιαστικά μια «μάρκα προορι-
σμού» που θα πουλήσει «εικόνα προορι-
σμού» και «προσωπικότητα προορισμού»
για μια εθνική έκκληση «ως η ακτή της ευ-
τυχίας», ώστε να προσελκύει τους τουρί-
στες στα τουρκικά παράλια και να προωθεί
την οικονομία της χώρας που βρίσκεται
υπό πτώχευση. Εμπορικά σήματα προορι-
σμού όπως το «Turk-Aegean» στοχεύουν
στην προώθηση ενός συγκεκριμένου τύπου
επωνυμίας που ονομάζεται «αγαπημένο ε-
μπορικό σήμα προορισμού» και που συνή-
θως συνδέεται με έναν προορισμό πιο κον-
τά σε γειτονικές χώρες, δηλαδή χώρες
στην Ευρώπη.

Ο άλλος τύπος τουριστικής επωνυμίας έ-
ίναι η «ονειρική επωνυμία προορισμού».
Πρόκειται για μια επωνυμία που παρουσιάζ-
εται στην παγκόσμια αγορά για προορι-
σμούς που βρίσκονται πιο μακριά και μόνο
ήπειρο, για παράδειγμα, όπου ο τουρίστας
απαιτεί μεγαλύτερο ταξίδι. Ο λόγος για τον
οποίο το «Turk-Aegean» δημιουργήθηκε ως
«αγαπημένο εμπορικό σήμα προορισμού»
ήταν για να απομακρύνει το τουριστικό
ρεύμα από την Ελλάδα, απλώς και μόνο
επειδή οι Τούρκοι διαφημίζουν ελληνικά
μέρη χωρίς να αναγνωρίζουν ότι είναι «ελ-
ληνικά». Τα μόνο που αναγνωρίζουν είναι
ότι οι ελληνικές τοποθεσίες αποτελούν
«μνημεία κληρονομιάς της UNESCO», που
διαφημίζονται στην «παγκόσμια οικονομία»
προκειμένου να δελεάσουν μια παγκό-
σμια τουριστική πελατεία στην Τουρκία να
δει ελληνικά τουριστικά αξιοθέατα, τα ο-
ποία οι ίδιοι οι Τούρκοι ξεναγοί δεν αποκα-
λύπτουν στους τουρίστες ότι είναι «ελληνι-
κά».

Τα περισσότερα αξιοθέατα που διαφημι-
ζουν οι Τούρκοι σε αυτήν την τουριστική
καμπάνια για να προσελκύσουν τουρίστες
στην Τουρκία είναι ελληνικά, αλλά δεν δια-

φημίζουν τις τουριστικές τοποθεσίες ως
«ελληνικές». Έτσι, πουλάνε μια εμπειρία
ταξιδιού «Τουρκο-Αιγαίου» ως δική τους -
ως τουρκική. Σχετικά πρόσφατα, ανθρω-
πολόγοι και δικηγόροι είδαν αυτή την εκ-
μετάλλευση ως νομικό ζήτημα, επειδή προ-
σβαίνει στη νόμιμη ιδιοκτησία των αυτο-
χθόνων πολιτισμών. Το Αιγαίο είναι γνω-
στό ως ελλαδική περιοχή για χιλιάδες χρό-
νια, ενώ οι Έλληνες είναι αυτόχθονες στην
περιοχή του Αιγαίου. Αυτό το σήμα κατατε-
θέν που έχει τοποθετήσει το «Turk» πριν
από το «Aegean» είναι προκλητικό γιατί το
«Aegean» είναι ελληνικό όνομα και βαθιά
εμποτισμένο στην αρχαία ελληνική μυθο-
λογία, ως πτυχή του ελληνικού πολιτι-
σμού.

ΓΙΑΤΙ Η ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣΟΦΙΑΣ ΣΕ ΤΖΑΜΙ ΥΠΟΘΑΛΠΕΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΜΙΣΟΣ

Αυτή η επωνυμία «αγαπημένου προορι-
σμού» έχει «αυθεντικότητα» λόγω της φύ-
σης της επίθεσης στην ελληνική πολιτιστι-
κή κληρονομιά. Όλη η τουρκική τουριστική
εκστρατεία κάνει ανοιχτά διακρίσεις, διεκ-
δικώντας την ιδιοκτησία του ελληνικού πο-
λιτισμού που δεν συνδέεται ή δεν ανήκει
στην Τουρκία.

Όταν συνδέεται με την Ευρωπαϊκή Ένωση,
αυτή η μορφή πολιτιστικής ιδιοποίησης υ-
ποστηρίζεται από την ΕΕ επειδή η ΕΕ ως
«κυρίαρχος νεοαποικιακός» οργανισμός
και υποστηρίζοντας ένα έθνος μέλος της ΕΕ
έναντι ενός άλλου, προωθεί τη σύγκρουση
και την διαίρεση, ενώ θα έπρεπε να προω-
θεί την ενότητα μεταξύ των κρατών μελών
της ΕΕ. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνε-
χίζει να αντιμετωπίζει την Ελλάδα, σαν ένα
καταπιεσμένο κράτος του Νότου που είναι
πρόθυμο για κάθε είδους εκμετάλλευση.
Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι πριν από
την τουριστική εκστρατεία του «Turk-Aegean»,
ο Ερντογάν είχε μετατρέψει την Αγία
Σοφία από μουσείο σε Τζαμί το 2020. Και
αυτό δεν είναι πολιτιστική σύμπτωση όσον
αφορά την «οικειοποίηση». Τόσο η μετα-
τροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί όσο και η
τουρκική εκστρατεία του «Turk-Aegean» α-
ντιπροσωπεύουν μια πολιτιστική «οικειο-
ποίηση» που είναι περιφρονητική για τους
Έλληνες και τον Πολιτισμό τους.

Έτυχε να παρακολουθήσω μία πρόσφατη
συζήτηση μεταξύ ανθρωπολόγων σχετικά
με τον «πολιτιστικό σφετερισμό», που συ-
νέβη με τον περικαλλή ναό της Αγίας Σο-
φίας. Όλοι συμφωνούσαν πως η «εθισθει-
κή» μετατροπή της Αγίας Σοφίας από την
αρχική της χρήση ως ελληνορθόδοξης εκ-
κλησίας και μουσείου σε μουσουλμανικό
τζαμί, δείχνει ότι ο Ερντογάν αντιμετωπίζει
τον ελληνικό πολιτισμό ως «ιστορικά περι-
θωροποιημένο» επειδή υποδοκώθηκε
στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτή η κα-
τάπτυστη ενέργεια προωθεί μόνο την ιδέα
της Δουλείας. Δεν υπάρχει καμμία ένδειξη
οικειοποίησης του ελληνικού πολιτισμού
για καλό σκοπό. Αυτός ο τύπος πολιτιστι-
κής οικειοποίησης υποθάλλει τον ρασι-
σμό, την πλήρη μισαλλοδοξία και το πολι-
τιστικό μίσος.

Αυτό το πλαίσιο του πολιτιστικού σφετερι-
σμού εξηγεί γιατί η πολιτιστική ιδιοποίηση
μπορεί να γίνει ένα μείζον ζήτημα και ένα
τεράστιο πρόβλημα, σε σημείο που να έχει
προκαλέσει πολιτιστικές και νομικές συζη-
τήσεις. Η ιστορική μνήμη των Ελλήνων που
υποδοκώθηκαν για σχεδόν 500 χρόνια
στην Οθωμανική Αυτοκρατορία έχει δημι-
ουργήσει μια δικαιολογημένη οργή για την
τοποθέτηση της λέξης «Τούρκος» πριν από
την λέξη «Αιγαίο». Η Ευρωπαϊκή Ένωση, έ-
χοντας επίγνωση της ιστορικής πορείας
αυτών των δύο εθνών, θα έπρεπε να είχε
δείξει μεγαλύτερη ευαισθησία απέναντι
στην Ελλάδα.

Στο 2ο μέρος αυτού του άρθρου, θα πα-
ρουσιάσω την πολιτιστική λεπτομέρεια που
συνδέεται με την διαφημιστική εκστρατεία
«Turk-Aegean» και πώς αυτή δείχνει να
σφετερίζεται τον ελληνικό πολιτισμό και να
τον παρουσιάζει ως «τουρκικό».